

ब्रह्माद्वैतं कथयितुमागतोस्मीति प्रतिजानानमष्टावक्रं प्रतिपृच्छति राजा त्रिशकेति उभयतस्तीक्ष्णापाभिः षड्भिः शलाकाभिरेकस्मिन् शंकौ प्रोतमध्याभिः पृथगंताभिर्द्वादशारं षण्णाभिचक्रं जायते तत्र द्वादशराशयः अराः राशिद्वयात्मानः षड्भूतवोना जयः एकैकस्मिन् राशौ त्रिश त्रिशदंशाः तदेतद्भूतचक्रं षष्ट्या नाडीभिः परिवर्तते अस्य षष्ट्यधिकशतत्रयपरिवर्तेः सावनः संवत्सरो भवति अस्मिन् चक्रे कुलालचक्रवत् प्रदक्षिणमावर्तमाने पिपीलिकापंक्तिवत् प्रतीपं सूर्यादयः परिभ्रमन्ति तत्र चंद्रस्य सप्तविंशत्यहोरात्रैर्भगणभोगः सूर्यस्य सप्तादपंचषष्ट्यधिकेनाङ्कांशतत्रयेण स एव सौरः संवत्सरः अस्मिन् चक्रे स्वस्वगत्या गच्छतोः सूर्यचंद्रयोर्यदात्यंतं विप्रकर्षस्तदा पौर्णमासी यदात्यंतं सन्निकर्षस्तदा दर्शः ते द्वे पर्वणी एवं चतुर्विंशत्या पर्वभिः चतुःपंचादशदधिकेनाङ्कांशतत्रयेण चांद्रः संवत्सरः तत्र यं पृच्छति त्रयाणामपि पृथक्कर्मसु विनियोगात् तथा चोक्तं माधवे अब्दः पंचविधश्चांद्रो व्रतादौ तिलकादिके सुजन्मादि व्रते सौरोगो सत्रादिषु सावन इति त्रिशकद्वादशांशस्य त्रिशतोगणस्त्रिशकः ते एव द्वादशसंख्याका अंशायस्येति सौरसंवत्सरप्रश्नः चतुर्विंशतिपर्वण इति चांद्रस्य

राजोवाच त्रिशकद्वादशांशस्य चतुर्विंशतिपर्वणः ॥ यस्त्रिषष्टिशतारस्य वेदार्थं सपरः कविः ॥ २४ ॥
 अष्टावक्र उवाच चतुर्विंशतिपर्वत्वां षण्णाभिर्द्वादशप्रधि ॥ तत्रिषष्टिशतारं वै चक्रं पातु सदा गति ॥ २५ ॥
 राजोवाच वडवे इव संयुक्ते श्येनपाते दिवौ कसां ॥ कस्तयोर्गर्भमाधत्ते गर्भसुषुवतु श्वकं ॥ २६ ॥

त्रीणि षष्ट्या सहितानि शतान्यरायस्येति सावनस्य त्रिविधस्यास्य कालचक्रस्य योर्थं प्रयोजनं वेदसपरः कविः उत्कृष्टः क्रांतदर्शी ॥ २४ ॥ इति पृष्टोऽपर आह उत्तरं षण्णाभीतिविशेषार्थोक्त्या विद्वत्ता प्रकाशः शे षोनुवादः प्रथयोमासाः राशयोवा तेषु हि त्रिशदहोरात्रा अंशावा प्रत्येकं प्रत्येकं प्रधीयन्ते चक्रं पातु अस्मिन् काले यथा कालं विहितो धर्मस्त्वां पात्वित्यर्थः एतेन धर्मस्य श्रेयः साधनत्वं विधीयते केवलकालज्ञानस्या पुरुषार्थत्वात् मानांतरानवगतं प्रयोजनवदर्थं प्रतिपादयद्विशालं भवति अन्यथा शास्त्रत्वव्याघातः एवमन्यत्रापि विधानं द्रष्टव्यं राशिस्त्रिशालुवस्तान् द्विषडनुपततार्केण सौरोब्द इष्टः सोमेष्विष्टौ तु चांद्रीशरदपि च त्रिंशकात्पर्वणां स्यात् गोसत्रे सावनोऽब्दो गनरसगुणैरात्र्यहैराशियुग्मादृत्वाख्यश्चतुर्थाजां स्वसमयविहिताः श्रेयसेस्युर्मखाध्याः ॥ २५ ॥ रथसंयुक्ते अश्वे इव सहचारिण्यौ श्येनपाते श्येनवदकस्मात्पतनशी ले ये उभे वर्तन्ते दिवौ कसां देवानां मध्ये तयोः संबंधिनं गर्भं कोधत्ते कस्त्यगर्भेति उत्पद्येते कंच जनयत इत्यर्थः ॥ २६ ॥